

Alfonso Comín

SOLITUD I UTOPIA

Alfonso Comín va escriure *La soledad de la fe* ara fa aproximadament vint-i-cinc anys. L'interès de l'escrit -per la llibertat i lucidesa amb què s'expressa l'autor i per la permanent actualitat del tema tractat, l'expressió pública de la fe- m'ha dut a fer-ne una nova lectura.

Comín -per aquells qui no el recordin o no n'hagin tingut notícia- va ser un cristià compromès -marxista, intel·lectual, home d'Església i de la cultura- que morí a Barcelona el 1980, poc abans de complir quaranta-set anys. La seva trajectòria vital l'ha convertit en un referent del seu moment històric, exemple dels cristians que van fer el pas endavant, de la militància política d'esquerres i del compromís social, per accelerar la fi de la dictadura, aconseguir una societat justa i una Església fidel al missatge de Jesús.

Es dóna el cas que entre els aspectes que configuren el cristianisme d'Alfonso Comín hi ha, de forma destacada, la seva relació amb el Monestir de Poblet. Va ser el primer lloc que va visitar amb la seva esposa, Maria-Lluïsa, només casar-se; sovint va ser l'indret on trobar pau, silenci i un espai per a la pregària. Encara avui la seva família manté el costum d'anar-hi sovint. Aquest lligam íntim entre Comín i Poblet fa potser més adient el present escrit en aquestes planes.

La soledad de la fe

La soledad de la fe és un text breu -d'unes deu planes- que Alfonso Comín va presentar com a comunicació en les "II Jornades Catalanes del Moviment Internacional d'Intel·lectuals Catòlics" celebrades a Barcelona l'abril de 1978. Va ser publicat aquell any a "Qüestions de vida cristiana" i a la revista "El Ciervo", i, posteriorment, al volum III de les *Obras* de Comín¹.

El context d'aquest escrit és el debat a l'entorn de la *privatització de la fe*. Aquesta qüestió arribava amb retard a l'Espanya de la *transició*. Cal recordar que era un moment de canvis ràpids que provocava desorientació en molts. L'Església, que tot just sortia de l'etapa nacional-catòlica, perdia alguns dels seus privilegis i veia, impotent, com s'iniciava un degoteig de cristians que abandonaven, decebuts, la institució.

Tres proposicions per a la reflexió

L'escrit comença amb una cita de l'Evangeli de

Joan (14, 4-6). Tomàs li pregunta a Jesús com saber el camí per seguir-lo i Ell li contesta: "Jo sóc el camí, la veritat i la vida". Comín derivarà d'aquests tres termes -*camí, veritat i vida*- tres proposicions per reflexionar sobre la fe i la seva expressió pública.

a) CAMÍ: *viure com si Déu no existís*

El primer que afirma Comín és que la versió de la fe cristiana que ens presenta l'Església oficial és insatisfactòria per a l'home contemporani. La raó, segons Comín, és que aquesta explicació no s'adiu amb la figura autèntica de Jesús en el seu comiat a l'últim sopar o amb les experiències dels primers cristians, perseguits per la seva fe, o amb tants altres passatges de la Bíblia on la fe és lluita i alliberament -el *fil roig* que l'atravessa, en paraules d'Ernst Bloch.

Quina és l'alternativa al discurs oficial? En haver-se d'expressar, Comín recorre a les paraules de Dietrich Bonhoeffer, teòleg i pastor protestant perseguit pel nazisme: el cristià ha de viure la seva fe amb honestedat a la recerca del Déu amagat (*Deus absconditus*) de la mateixa manera com l'home contemporani camina en la foscor a la recerca del seu ésser profund, també ocult (*Homo absconditus*). El cristià -que, com Jesús, és abans home que no pas *home religiós*- ha d'acceptar viure *sense avantatges*, com si Déu no existís (*Etsi Deus non daretur*). Només d'aquesta manera la seva paraula, l'expressió de la seva fe, serà creïble i, per tant, significativa per a l'home contemporani.

Aquest caminar en la foscor, temptejant i mesurant cada nou pas, acosta el cristià a l'experiència dels primers cristians que van patir tres dies d'angoixa i dubtes abans de la resurrecció. I l'apropa, també, a l'experiència del mateix Jesús que, a la creu, sentí solitud i absència de Déu.

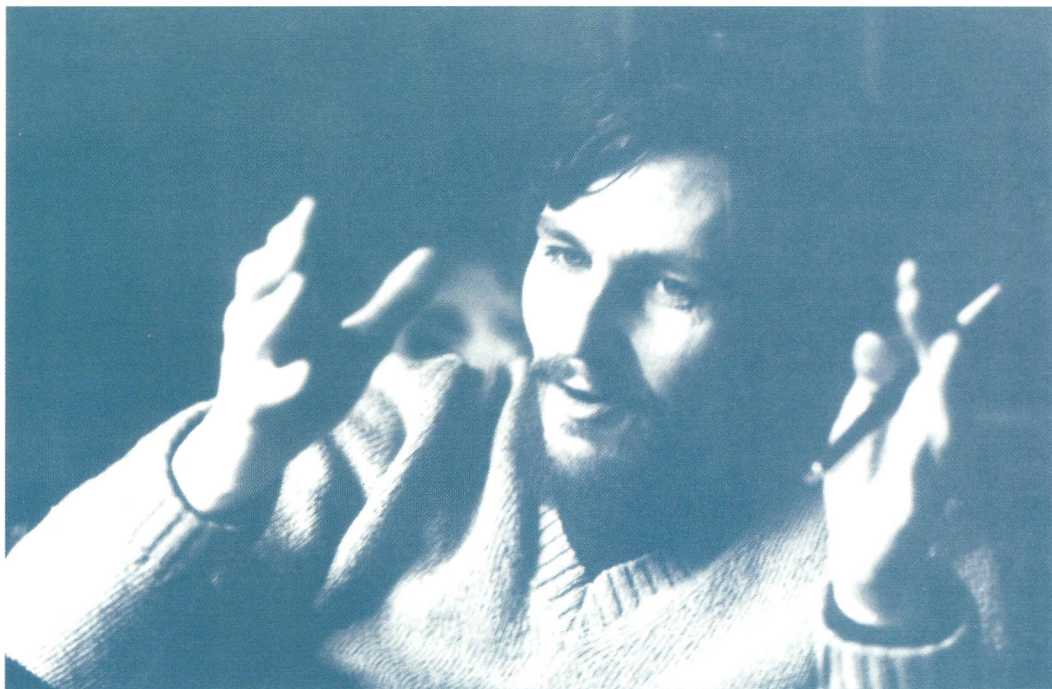
b) VERITAT: *El Temple ha d'esvair-se per poder recuperar l'expressió de la fe*

La segona proposició relaciona *fe i veritat*. A finals dels anys setanta hi havia consciència de la dificultat de fer entenedora la fe en el món contemporani. Comín recull un doble interrogant: quin valor té la fe?, què canvia el fet de tenir-la?, i, d'altra banda, es pregunta, com trobar paraules adients per mostrar la nostra fe a l'home contemporani.

Comín descarta algunes possibles respostes abans d'iniciar la que ell troba adequada. En primer lloc, no és només un *problema* del món actual: sempre ha calgut trobar el lloc adient a la Paraula en cada societat i moment històric. En segon, no és *culpa* del món actual, dels canvis que s'estan produint. El cristià, tal com expressava Mounier a *La petita por del segle XX*, no ha de tenir por del món present que no és, comparat amb altres èpoques, especialment abjecte ni pervers.

El problema no ve de fora, diu Comín, sinó que cal buscar-lo dins. L'eclipsi de l'Església i el progressiu abandó d'ella per part dels creients, cal cercar-lo en el fet que l'Església institucional (*el Temple*) té *segrestada* la Paraula. Des dels temps de l'emperador Constantí -quan el cristianisme es convertí en la religió oficial de l'Imperi- la jerarquia eclesiàstica té pànic de perdre el control de la fe, l'expressió de la qual vol mantenir en els límits del seu domini i interès. Que lluny aquesta fe, afirma Comín, d'aquella recerca, dèbil i permanent, de la veritat. El Temple, visible i triomfant, és contradictori amb una existència on -segons la primera proposició- cal viure *com si Déu no existís*.

La relació *fe-poder* ha anat buidant la paraula del seu contingut. Només podrem recuperar la veritat de la fe, la seva expressió autèntica, si l'alliberem

del llast del Temple. Per tal d'aconseguir-ho, Comín proposa dues vies complementàries. Primera: el Temple s'ha d'esvair. Res de restaurar la "cultura catòlica" a la recerca d'una nova *cristiandat*. No és el Temple -el culte anquilosat i ritualista- el lloc d'adoració, sinó l'esperit. Segona: cal viure la fe com a *testimoni* en aquesta única història que ens ha tocat viure, creients i no creients. Viure-la potser en una petita comunitat. "No envair, doncs -diu Comín-, i menys encara asservir gràcies al poder del Temple, sinó simplement testimoniar [...] I testimoniar allí on sembla més difícil i hostil de fer-ho".

En aquesta segona via, Comín troba exemples de com viure la fe. Cita els germanets i les germanetes de Foucauld, per la presència pobre i sol·lícita entre els més desemparats, Leonel Rugama i Camilo Torres com a exemples d'encarnació del cristianisme en situacions límits, i Dietrich Bonhoeffer, colpit per la seva persona

-testimoni en el seu captiveri en un camp de concentració-, la seva fe despullada i la paraula profètica.

La fe no s'esgota en el món, però és a través d'aquest -de l'*esdeveniment* mounerià- com s'expressa. No hi ha reduccionisme: la fe no s'identifica amb les obres, però sense elles no existeix.

c) *VIDA: la fe ens transforma la vida i ens du a la transformació de la humanitat*

Aquesta és la proposició que menys desenvolupa Comín en el seu text, si atenem a l'extensió que li dedica. Tanmateix, bona part de l'obra i de la praxi de Comín, a Cristians pel Socialisme o en els diversos partits polítics on milità -morí sent diputat del PSUC al Parlament de Catalunya- va ser aplicació vital d'aquesta fe.

El que Comín afirma és que l'acceptació de la fe ens allibera i, sacsejats per una mena de vertigen, ens transforma la vida. Aquesta mutació personal ens empeny cap a la

transformació de l'univers, és a dir, de la humanitat.

En canvi, viure una fe previsible i domesticada ens deixa sense esperança, al marge de la utopia, fossilitzats en vivències rituals i estèrils. Una fe que es proposi transformar la humanitat i destruir el Temple és perillosa, contra ella, per frenar-la, s'alien els poders eclesials i del món. I Comín cita, com a exemple, la campanya de persecució i desprestigi d'aleshores contra la teologia de l'alliberament llatinoamericana.

En qualsevol cas, assenyala Comín, per a la fe és pitjor l'asfíxia burocràtica que no la persecució, la qual, diu explícitament, no desitja per a ningú.

Conclusió: solitud i utopia

A la darrera part del seu text, Alfonso Comín resumeix, emprant una cita del filòsof alemany Ernst Bloch, allò que ha volgut dir-nos: el cristià ha de viure la seva fe a partir de la solitud i en la perspectiva de construir la gran utopia. Solitud i utopia, doncs.

Des d'una fe que és solitud i absència, per al creient la utopia no és un "encara no", sinó un "ja sí", és, en paraules de Paulo Freire, *l'inèdit viable*. L'esperança permet el creient veure els

petits avenços que s'estan produint i li comunica l'energia per caminar vers la gran utopia del triple alliberament: de la veritat, de l'ésser humà i de la humanitat en el seu conjunt.

Davant de l'interrogant *fe pública-fe privada*, hom parlava, en les *Jornades* on Comín presentà la seva *Soledad de la fe*, d'una *fe responsable*. Comín, penso, sense negar això, afirma en el seu text que el que ens cal és una *fe autèntica* -és a dir, honesta, sense avantatges, cercant-ne la veritat sense gaudir de la protecció del Temple- i *transformadora* de la realitat humana junt amb altres homes i dones que optin, des de punts de vista diversos, per la lluita a favor de l'home en aquesta història que compartim.

Vint-i-cinc anys després, en molts sentits la reflexió d'Alfons Comín continua vigent. Esvaïts força punts de referència, desorientats i amb dubtes, el record de la seva persona i la lectura de la seva obra -en concret, d'aquest petit text- poden ser-nos útils en aquesta recerca incessant que és la vida pròpia de cadascú i en l'aventura del nostre itinerari col·lectiu.

Albert Marzà

Professor de Filosofia i autor d'una tesi de llicenciatura sobre A. Comín.

BIBLIOGRAFIA

1. Per a les cites utilitzo la versió catalana de l'escrit publicat a "*Qüestions de vida Cristiana*", n. 94, novembre 1978. El text de "*El Cervo*" va aparèixer al n. 334, d'aquell mateix any. Pel que fa a les obres completes de Comín, el text es troba a COMÍN, A. *Obras III (1977-1979)*, Fundació Alfons Comín. Barcelona, 1987, pp. 219-230.

